

ВІДЗИВ

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора Київського національного університету імені Тараса Шевченка Плахотнік Ольги Василівни на дисертацію Шарлович Зої Павлівни "Формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки", представленої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04- теорія і методика професійної освіти.

Подальший розвиток соціально-економічних перетворень в Україні, формування нової моделі освіти потребують і висувають принципово нові вимоги до процесу підготовки фахівців медичної галузі.

У процесі реформування медичної та медсестринської галузі України, виникла потреба в підготовці кадрового складу для надання первинної медико-санітарної допомоги населенню на засадах загальної практики – сімейної медицини. В умовах сьогодення процес реформування медсестринської галузі вимагає змін в підходах до реорганізації всієї системи охорони здоров'я, в ставленні до неї державної політики, що повинна відповідати євроінтеграційним процесам. З розвитком суспільства до професії медичної сестри ставляться нові вимоги. Медсестринство, як основна ланка медицини, потребує особливої уваги.

Зважаючи на вищезазначене, постала проблема поєднання традиційних методів навчання з новими педагогічними технологіями, спрямованими, зокрема, на формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх медичних сестер сімейної медицини на засадах особистісної орієнтації навчання, що передбачає індивідуальний стиль професійної діяльності майбутніх фахівців визначеного профілю.

Отже, актуальність дослідження проблеми формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки не викликає жодних сумнівів, є соціально важливим. І, як зазначає сама автор, зумовленим не тільки потребами сучасної

педагогічної теорії і практики, але й складним соціально-політичним станом та незадовільним станом у системі медичного обслуговування України. Представлене до захисту дослідження виконане в межах науково-дослідницької тематики кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка в контексті реалізації теми: „Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти“ (РН № 0110U002274). Тема дисертації затверджена вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 6 від 25.12.2009 р.) і узгоджена рішенням бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні АПН України (протокол № 1 від 23.02.2010 р.).

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, додатків, списку використаної літератури (328 позицій, з яких – 21 іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації – 338 сторінок (основна частина – 205 сторінок). Роботу проілюстровано 18 рисунками, 17 таблицями.

Дисертаційне дослідження підготовлено на ґрунтовній теоретичній основі. Використано значну кількість наукових джерел вітчизняних та зарубіжних авторів. Серйозний і глибокий аналіз літератури викликає повагу до автора дисертації.

Високий ступінь обізнаності дисертантки з теорією та практикою з обраної проблеми дозволив автору вдало визначити тему, об'єкт і предмет дослідження. Позитивне враження справляє також розробка методологічної основи і методів дослідження. Сформульовані автором мета і завдання також відбивають її наукові позиції. Надійність і вірогідність одержаних результатів обґрунтовані завдяки здійсненню якісного і кількісного аналізу даних, їх статистичною обробкою та оцінкою внаслідок експерименту. Зміст дисертації відповідає її плану, а структура-дослідницьким завданням.

Основною метою дослідження автор обрала теоретичне

обґрунтування моделі та експериментальну апробацію технології формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки.

У процесі аналізу дисертаційного дослідження було виявлено, що на основі проведеного порівняльного аналізу розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах загальної практики – сімейної медицини в світовій практиці та в Україні автором ґрунтовно вивчено нормативні документи, які регламентують поетапний план переходу країни до організації первинної медико-санітарної допомоги на визначених засадах. Дисертантка з'ясувала, що з розвитком медсестринства змінюється роль медсестри, розширюється коло її повноважень; діяльність передбачає автономність в оцінці стану здоров'я пацієнта та прийнятті самостійних рішень при виконанні професійних обов'язків. Виявлено недостатність кадрів молодшого медичного персоналу з медичною освітою для роботи в сімейній медицині закладів охорони здоров'я України.

Заслуговує на увагу здійснене автором зіставлення основних теорій та моделей медсестринства, зокрема, теорії збереження (М. Левайн), моделі самопомоги (Д. Орем), поведінкової моделі (Д. Джонсон), адаптаційної моделі (К. Рой), теорії турботи (Д. Ватсон), профілактичної моделі (Б. Ньюмен), удосконаленої моделі здоров'я (М. Аллен) та ін. Автор довела, що найпоширенішою сьогодні є модель Вірджинії Хендерсон, взята ВООЗ за основу медсестринської підготовки. Узагальний аналіз може бути успішно використаним у теорії та практиці підготовки медичних сестер та інших категорій фахівців.

Позитивно слід оцінити проведений автором аналіз базових понять дослідження, зокрема, „компетенція“, „компетентність“, „професійна компетентність“, „професійно-педагогічна компетентність медичних сестер“, визначено сутність та структуру поняття „професійно-педагогічна компетентність медичних сестер сімейної медицини“, що є складовою їх професійної компетентності.

Професійна компетентність майбутніх медичних сестер сімейної медицини розглядається автором як інтегративно-змістова, комплексно-структурована характеристика, яка поєднує сукупність знань, умінь, навичок, цінностей, переконань, настанов та особистісних характеристик фахівця, керуючись якими він визначає цілі професійної діяльності і здатний виконувати обов'язки відповідно до освітньої кваліфікаційної характеристики. Зазначається, що професійна компетентність охоплює як фахову, так і професійно-педагогічну складові. Фахова компетентність медичних сестер передбачає спроможність виконувати специфічні професійні завдання обстеження, діагностики, маніпуляційної техніки, призначень лікаря, спостереження і догляд за хворими, що забезпечує результативність медсестринського процесу.

Важливим результатом дослідження є авторське визначення професійно-педагогічної компетентності медичних сестер в галузі сімейної медицини як володіння знаннями, вміннями і навичками здійснювати просвітницьку діяльність серед населення, визначати потребу й рівень знань пацієнта і його родини, рівень їх домагань та складання плану інформування щодо елементів само- і взаємодогляду, та, використавши всі механізми навчальної взаємодії, забезпечити теоретичну підготовку та практичне впровадження елементів догляду. Автор вмотивовано доводить, що професійно-педагогічна компетентність медичних сестер сімейної медицини є компонентами їх професійної компетентності і поєднує в собі інтелектуальну, практичну, психологічну, морально-етичну, етико-деонтологічну, комунікативну складові, що передбачає володіння суміжними знаннями та вміннями, високий рівень професійно-педагогічної мобільності.

Викликає інтерес ґрунтовний аналіз стану підготовки медичних сестер сімейної медицини в системі фахової медичної освіти. Дисертантка переконливо доводить, що їх функції мають свою специфіку, яка визначається вищим рівнем особистої відповідальності, переважанням

незалежних медсестринських втручань, що вимагає цілісної системи компетенцій та цінностей, реалізація яких передбачає чіткість, злагодженість діяльності, що досягається за умови дотримання послідовності дій на всіх етапах медсестринського процесу.

Науково обґрунтовано та професійно автор визначає змістову структуру професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини та охарактеризовано її компоненти: мотиваційно-аксіологічний (включає цінності, мотиви, інтереси та потреби); когнітивний (базується на сукупності фахових та психолого-педагогічних знань); операційно-діяльнісний (реалізується через комплекс гностичних, проектувальних, конструктивних, організаторських, комунікативних умінь); особистісний (розкривається через розвиток та становлення медичної сестри як особистості).

Важливим доробком автора є розроблена нею модель формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки, яка враховує соціальне замовлення і складається з цільового, концептуального, мотиваційно-стимулюючого, змістового, процесуального, організаційного, контрольно-оцінного і результативного блоків, які обґрунтовано представлено у Розділі 2 (п.2.2, 2.3.) творчих, морально-етичних і соціально-значущих якостей студентів.

Особливої уваги заслуговує підхід автора до окреслення шляхів реалізації таких завдань як оволодіння гуманітарними, соціально-економічними, природничо-науковими та спеціальними клінічними знаннями; формування необхідних умінь та навичок майбутніх медичних сестер; підготовка їх до певного виду професійної діяльності, що вимагає розвитку пізнавальних та творчих здібностей у практиці сімейної медицини; прагнення до саморозвитку й самоосвіти, формування культури особистості, громадянської та суспільно-патріотичної свідомості.

Високо слід оцінити розробку автором блоків моделі формування

професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки. *Концептуальний блок моделі* автор вмотивовано представляє низкою наукових підходів (системного, компетентісного, особистісного, діяльнісного, технологічного) та включає основні принципи організації процесу навчання (науковості, системності і послідовності, доступності, зв'язку навчання з життям, наочності, міцності знань, безперервності, індивідуального підходу, гуманізації, диференціації, полікультурності, поліфункціональності, міждисциплінарної інтеграції, креативності, емоційності тощо). *Мотиваційно-стимулюючий блок* авторської моделі забезпечується шляхом формування у майбутніх медичних сестер відповідних мотивів, потреб, інтересів, цінностей. Змістовий блок включає в себе теоретичну, практичну та науково-методичну підготовку. *Процесуальний блок* реалізується через доцільний вибір форм організації, методів і засобів професійного навчання. *Організаційний блок* спрямований на реалізацію змістового та процесуального блоків шляхом проходження трьох етапів формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки: початкового, основного, завершального. *Контрольно-оцінний блок* включає в себе контроль, оцінку та самооцінку. *Результативний* – характеризується застосуванням критеріїв (мотиваційного, ціннісного, знаннєвого, діяльнісного, рефлексивного) та системи показників прояву складових компонентів професійно-педагогічної компетентності майбутніх медичних сестер сімейної медицини, на основі яких визначаються рівні їх сформованості (низький, середній, достатній, високий).

Безсумнівно високий рівень математичної підготовки автора, її захопленість проблемою та прикладними математичними аспектами. Це знайшло достойне відбиття у відповідному розділі дисертації (параграфи 3.1, 3.3). Позитивне враження справляє організація та опис експерименту, який проведено ґрунтовно і відповідально. Дані, що наводить автор, дають

змогу для твердження про об'єктивність отриманих результатів. Текст підпорядкований законам формальної логіки, викладений системно і послідовно. Це дає змогу використовувати дане дослідження з метою подальшого розвитку педагогічної теорії. Відкриває широкі можливості застосування цих результатів практиками, особливо використанням запропонованих автором Додатків.

Матеріали дисертації добре унаочнені графічним матеріалом, що спрощує сприймання тексту та підкреслює уміння автора здійснювати статистичні узагальнення.

Наукова новизна одержаних результатів дійсно свідчить про те, що автором вперше науково обґрунтовано та розроблено модель формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки, проаналізовано сутність та взаємодію базових понять „професійно-педагогічна компетентність“, „формування професійно-педагогічної компетентності сімейної медицини в процесі фахової підготовки“; визначено критерії та показники рівнів сформованості професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки; удосконалено зміст, форми та методи формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки. А також подальшого розвитку набули положення щодо впровадження у навчально-виховний процес вищих медичних навчальних закладів сучасних педагогічних підходів у формуванні професійно-педагогічної компетентності фахівців визначеного профілю.

Практичне значення представленого дослідження полягає у визначенні шляхів ефективного впливу на формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки шляхом упровадження авторської технології та спецкурсу „Педагогічні основи навчання пацієнта та його родини в сімейній медицині“ для студентів вищих медичних навчальних закладів. Авторські

методичні рекомендації „Формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки“ можуть використовуватись в навчальному процесі викладачами вищих медичних навчальних закладів.

Основні положення та результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес навчальних закладів: Житомирського інституту медсестринства (довідка № 263 від 28. 05. 2014 р.), Вінницького базового медичного коледжу ім. акад. Д. К. Заболотного (довідка № 653/1 від 24. 09. 2013 р.), Луцького базового медичного коледжу (довідка № 01-07/172-а від 30. 05. 2014 р.), Київського міського медичного коледжу (довідка № 21-07/209 від 24. 06. 2014 р.), Ватутінської філії Черкаського медичного коледжу (довідка № 226/01-03 від 05. 09. 2013 р.), Сумського медичного коледжу (довідка № 206/1/4 від 16. 05. 2014 р.).

Заслуговує на увагу широка географія апробації результатів дослідження.

Кількість та повнота висвітлення положень дисертаційного дослідження у наукових публікаціях Шарлович З.П. за темою дисертації відповідає чинним вимогам.

Основні положення автореферату і дисертації ідентичні, а основні результати дослідження добре представлено у 30 статтях, із яких 6 статей у провідних наукових фахових виданнях України, 1 у зарубіжному періодичному науковому виданні; 23 статті опубліковано у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, 2 з яких в зарубіжних виданнях.

Незважаючи на безумовно позитивну оцінку, роль і враження, дисертація Шарлович З.П. не є абсолютною за змістом і формою. Автор є перспективним науковцем і організатором освіти, а тому вважаємо за необхідне висловити зауваження і рекомендації:

1.Заслуговує на увагу аналіз авторкою теоретичних аспектів розвитку медсестринства, як науки, на основі розробок і досліджень медичних сестер різних країн світу та обґрунтованих ними медсестринських моделей, які

визначають суть медсестринства. Однак, на нашу думку, слід було б більше уваги приділити зарубіжному досвіду фахової підготовки медичних сестер сімейної медицини.

2.У роботі, на наш погляд, діагностичний етап експерименту виписаний добре, глибоко, що дає можливість оцінити доцільність обраної теми дисертації. Проте, доцільно було більше уваги приділити вивченню рівня сформованості професійно-педагогічної компетентності медичної сестри сімейної медицини.

3.Важливим для сучасної педагогічної теорії і практики стали запропоновані форми і методи реалізації технології формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки. Однак, варто було б представити матеріали запропонованої технології у вигляді методичних рекомендацій, посібників, які мали б належне практичне значення.

4.Дисертантка розкриває основні принципи та підходи щодо формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки, але варто було більше приділити увагу обґрунтуванню наукових підходів до реалізації проблеми досліджуваної компетентності.

5.Таблиці 2.1 (с.114-115) та 3.3 (с.147-148) доцільно було б перенести у Додатки.

Загальний висновок.

Вказані недоліки, зауваження і рекомендації мають на меті подальший науковий розвиток дисертантки, її перспективний рух у справі розвитку педагогічної науки. Проведений аналіз роботи засвідчує фахову компетентність, достатній рівень засвоєння авторкою методів науково-педагогічного дослідження.

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих наукових праць Шарлович Зої Павлівни дає підстави зробити загальний висновок про те, що чітка логіка дослідження, послідовність викладу та доказовість

положень і висновків – це ті характеристики, які надають дисертаційному дослідженню цілісності, повноти, завершеності. Не викликає сумніву теоретичне і практичне значення роботи, оскільки отримані в дисертації результати та представлені узагальнення можуть бути використані на практиці.

Дисертація Шарлович Зої Павлівни „Формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки“, відповідає вимогам МОН України та п.9, 11 „Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника“, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 щодо кандидатських дисертацій, і дає підставу для присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04-теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри педагогіки

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка,

Плахотнік О.В.

9 жовтня 2015 року

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР НДЧ
КАРАУЛЬНА І.
09.10

